

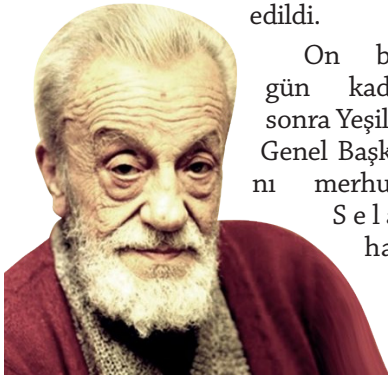

İZ BIRAKAN HATIRALAR -15-

BİR YEŞİLAY CEMİYETİ MERKEZ GENEL KURULU

Bir tarihte İstanbul'da genel merkez binasında genel kurul toplantısı yapılıyordu. Divan başkanı İstanbul'un tanınmış avukatlarından bir arkadaşımızdı. Ben de divan başkan yardımcısı idim. O gün gündemin bir maddesi de Yeşilay Tüzüğü'nde iki maddenin değişikliği ile ilgiliydi. Divan başkanı maddenin her iki şeklini de okudu. Söz alan olmadığı için değişikliği oylayacaktı. Ben bu sırada söz aldım. Yapılan değişikliğin Dernekler Kanunu'na aykırı olması sebebi ile dernekler masasından geçmeyeceğini söyledim. Başkan bey: "Yok yok geçer" dedi. Oyladı ve değişiklik kabul edildi.

On beş gün kadar sonra Yeşilay Genel Başkanı merhum Selahat-

Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983)

Dr. Mehmet
Ali UZ

tin Kaptanağası beni aradı ve benim dediğim gibi değişikliğin kabul edilmediğini söyledi. O tarihten sonra genel kurul toplantıları hep benim divan başkanlığım altında yapıldı. Bu durum Necati Özfatıra zamanında da devam etti. Necati Bey bu konuda daha ısrarlı davranıyor-

du. Necati Bey'den bahsedince onun anlattığı bir olayı nakletmeden geçmeyeceğim. Necip Fazıl'ın Kefenlenmesi ve Bursalı Bir Gencin Rüyası Merhum Necip Fazıl kefenlenirken Necati Bey de varmış. Nasıl olduysa kefen kısa gelmiş. Ek mi yapmışlar ne yapmışlarsa kefenleme işini halletmişler.

Bir de o gün merhumun nereye defnedileceği konusu çok tartışılmış. Aradan çok zaman geçtiği için meseleyi tam olarak hatırlayamıyorum. Aradan bir süre geçtikten sonra Bursalı bir genç, merhum Necip Fazıl'ı rüyasında görmüş. Necip Fazıl gence: "Ayaklarım üşüyor" demiş. Necati Bey bu gencin rüyasını duyunca hayretler içerisinde kalır. Bu genç kefenleme meselesini bil-

Bir Yeşilay Genel Kurulu'nda Türkiye Yeşilay Cemiyeti Genel Başkanı Selahattin Kaptanağası plaket verirken.

mediği için gencin rüyasının rahmani olduğuna hükmetmişti. Necati Bey bu olayı bir gün bana ağlayarak anlatmıştı. Bu olayı hiç unutamıyorum.

Merhum Selahattin Kaptanağası bir gün, bana Necati Bey'i methetmiş ve: "Necati Bey çok mükemmel bir insan, onun birkaç kerametine tanık oldum" demişti. Gerçekten Necati Bey çok ahlaklı ve faziletli bir insandı. Necati Bey'i de 13 Şubat 2019 tarihinde kaybettik. Allah hepsine gani gani rahmet eylesin.

TÜRK OCAĞI GENEL BAŞKANI PROF. DR. ORHAN TÜRKDOĞAN İLE İLGİLİ BİR HATIRA

Bazı arkadaşlarla Aydınlar Ocağı'ndan sonra Konya Türk Ocağı şubasını açtık. Hatırladığım kadarıyla şube başkanı İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Orhan Karmış, ben başkan yardımcısı idim. Üyeliklerde de Prof. Mustafa Karaduman, Hacı Sulak ve Altan Yeniaydoğmuş bulunuyordu.

Şubenin kuruluşundan bir ay kadar sonra Orhan Bey bir yıl kadar kalmak üzere Fransa'ya gidince başkanlığı ben üstlendim. Altı ay

sonra genel kurul hazırlıklarına başladık. Yeni üye kayıtları yaptık. Üyelik talebinde bulunan bir arkadaşın üyelik meselesi görüşülürken yönetim kurulundan, akşam-sabah ailece birlikte olan bir arkadaş: "Türk Ocağı'na üyelik talebinde bulunan bu arkadaş, devamlı Türk Ocağı'nın aleyhinde konuşuyor, bunu üyeliğe kabul etmeyelim" teklifinde bulundu. Meseleyi görüştük ve ittifakla bu kişiyi üyeliğe kabul etmeme kararı aldık. Bu durumu karar defterine geçirdik. Daha sonra da kendisine gerekçe göstermeden üyeliğe kabul etmediğimizi yazı ile bildirdim.

Genel kurul toplantısından bir gün önce, Türk Ocağı Genel Başkanı Prof. Dr. Orhan Türkdoğan Konya'ya geldi. Orhan Bey bir ara bana: "Biraz konuşsak" dedi. Orhan Bey'i aldım bizim bahçeye gittik. Orada iki saat kadar sohbet ettik. Sohbet sırasında Orhan Bey, bir arkadaşın kendisini arayarak: "Konya Türk Ocağı Şubesi'nde büyük ihtilaf var" diye birkaç sefer telefon etmiş, Orhan Bey de Konya'ya o sebepten gelmiş. Orhan Bey telefon edenin adını söyleyince, bu telefon eden arkadaşın üyeliğe kabul etmediğimiz şahıs olduğunu anladım. Ve meseleyi kendisine anlattım. Orhan Bey bana o sırada müspet veya menfi herhangi bir beyanda bulunmadı. Akşama doğru Orhan Bey'i kalacağı yere götürüp bıraktım.

Ertesi günü Orhan Bey, genel kurula katıldı ve uzun bir konuşma yaptı. Konuşmasının sonunda da: "Üyelik taleplerinin kabul veya reddi tamamen yönetim kurumlarının yetkisindedir. Genellikle üyelik talepleri kabul edilir. İlk defa bir üyelik talibinin reddedildiğini Konya'da gördük. Ben bu hakkı kullandığı için yönetim kurulunu tebrik ediyorum" dedi. Toplantı da üyelik talebi reddedilen arkadaş da vardı. Başkanın bu konuşması sonunda sessiz seda-

sız çekip gitti. Biz bile bu icraatımızın teşekkür ile karşılanmasına hayret etmiştik.

KONYA EĞİTİM ENSTİTÜSÜNE DEVAM EDİŞİM

Lise imtihanlarını bitirdikten sonra, Ankara Hukuk Fakültesi'ne kaydımı yaptırmıştım. Buraya devam ediyordum. Bir gün bizim dönemde müdür başyardımcısı olan, daha sonra Konya İmam-Hatip Müdürlüğünü üstlenen Rıfki Baydur Bey ile karşılaştım, beni çok severdi. Bana: "Ne yapıyorsun?" diye sorunca Hukuk Fakültesi'ne devam ettiğimi söyledim. "Konya'da Eğitim Enstitüsü açıldı. Burası iki yıl, buraya da devam et de bitiriver" demişti. Ben de, lise diplomamın aslının Hukuk Fakültesi'nde olduğunu söyledim. "Hallederiz" dedi. Enstitü müdürü yakın arkadaşımış. Beni alıp götürdü. Diploma suretiyle kaydımı yaptılar. İlk yıl okul tatil oluncaya kadar buraya devam ettim. Müdür yardımcıları solcu idi. Yılsonuna doğru: "Ya burayı veya Hukuk Fakültesi'ni tercih et" diye beni zorladılar.

Öğrencilerin çoğunun durumu pekiyi değildi, benim durumum ise çok iyiydi. Buradan bir hayli istifade ettim. Avukatlığa başladıktan sonra öğretmenlik yaptığım dönemlerde bu tahsil, çok işime yaradı.

İmam-Hatip Okulu'nda Kemal Or merhum, iyi bir edebiyatçı idi. Ondan çok istifade etmiştik. Eğitim Enstitüsü açılınca o da oraya hoca olarak geldi. Kemal Bey İmam-Hatip Okulu'nda iken zihniyetini pek belli etmezdi. Enstitüde iken onun iyi bir milliyetçi olduğunu öğrendim. Enstitüde onunla hem dost hem de arkadaş gibi olduk. Ben avukatlığa başladıktan sonra Kemal Bey de ANAP'tan milletvekili oldu. Dostluğumuz vefatına kadar devam etti.

Enstitü Müdürü müspet ve

Müslüman bir insandı. Öğrenciler içerisinde benim gibi namaz kılan birkaç kişi daha vardı. Namaz kılmak yer yoktu. Bir gün müdüre durumu anlatıp okulda bir mescide ihtiyaç olduğunu söyledim. Bana geniş bir oda gösterdi. Oraya okul dışından arkadaşlardan para toplayıp büyükçe bir halı aldım ve burayı mescit olarak tefriş ettim. Mescidin benden sonra ne olduğunu bilmiyorum.

MHP'NİN ADANA KONGRESİ

Ben avukatlık stajına başladıktan sonra arkadaşlar, MHP'nin Merkez İlçe Başkanlığını üstlenmem için ısrar ettiler. O zaman partinin adı CKMP idi. Ben, Merkez İlçe Başkanı iken partinin Merkez Genel Kurul Toplantısı, Adana'da 9 Şubat 1969 tarihinde yapıldı. Toplantı iki gün devam etti.

Konya'da iyi bir kadro teşekkül etmişti. Kongreye üye olarak katılmıştım. Partinin Genel Kurul Toplantısı yapacak parası yoktu. Masrafları Adana İl Başkanı merhum Faruk Akkühah Bey karşılamıştı. Faruk Bey İlahiyatçı idi. Halı ticareti ile iştiğal ediyordu. Spor salonuna ayakkabı ile girilmesine müsaade etmemişler, salonun tamamına halı döşemişti.

Kongrede partinin adı ve amblemi tespit edilecekti. İsim olarak partinin adı "Millî Hareket Partisi", amblemi de "Üç hilâl" olarak değiştirilmesi düşünülüyordu. Bir toplum büyük değerlerinin tamamı millî ve manevî değerler olarak toplanabilir. Fakat millî kelimesi sulandırılmış, içi boşaltılmıştı. Rakıya millî içki, bir nevi şans oyunu yani kumar olarak değerlendirilen piyanonun adı da, "Millî Piyango" adı ile anılıyordu. Bu yüzden ben buna karşı çıktım ve durumu arkadaşlara da anlattım. Partinin adının "Milliyetçi Hareket Partisi" olması gerektiğini ifade ettim. Arkadaşlar bu

1969 yılının 8-9 Şubat tarihinde Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) yaptığı Büyük Kurultayla, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) adını aldı ve amblemini de Üç hilal olarak değiştirdi.

teklife sıcak baktılar. Durumu genel kurula aktardık. Hiç itiraz edilmeden kabul edildi.

İslâm'ın, hele şeriat kelimesinin hiç anılmadığı bir dönemden geçmiştik. Çok partili döneme geçilmesine rağmen bu zihniyet hâlâ devam ediyordu. Bunun için yüksek tahsilde abdestli namazlı diline, dinine, tarihine sahip çıkan gençler milliyetçi olarak anılıyordu. Bu milliyetçilik İslâm muhtevalı bir milliyetçilikti. Bu anlayışın ırkçılık ve kafatasçılıkla bir ilgisi yoktu. Merhum Nurettin Topçu, bu anlayışı daha da sistemli bir hâle getirdi. Fakat sonradan milliyetçilikle ırkçılığı karıştırıp milliyetçiliğe karşı çakanlar oldu. Bu da ayrı bir konu...

O gün, amblem meselesi çok tartışmalı geçti. "Adsız'cı" diye anılan bir grup genç, partinin ambleminin bozkurt olmasını savunuyordu. İşi taşkınlığa kadar götürdüler. Bunun üzerine üç hilâli savunanlar bastırınca, kırk beş-elli kadar genç ağlayarak salonu terk etti. O zamanlar Alparslan Türkeş Bey de, bu gruba pek yüz vermedi. Mesele görüşülürken çok sert tartışmalar olmuştu. Tartışmalara ağır şekilde katılanlar arasında Osman Yüksel Serdengeçti

de vardı. Sonra amblem meselesinin tespiti genel merkezin yetkisine bırakıldı. Onlar da partinin amblemini üç hilâl, gençlik kolları ambleminin de hilâli bozkurt olarak tespit etti.

O zamanlar partideki ruh çok farklı, birlik çok kuvvetli idi. Türkiye'de sağ ve muhafazakâr bir partiye ihtiyaç vardı. MHP bu ihtiyaca cevap vermeye çalışıyordu. Bu ruh içerisinde günümüzde partinin ikiye bölünmesini anlamak mümkün değil.

Osman Yüksel Serdengeçti (1917 - 1983)

KONYA FERMAN VE BERATLARI-5

Hasan
YAŞAR

Özet:

Bin dokuz yüz dört senesinde Sultan İkinci Abdülhamit tuğralı bir hatiplik beratı. Evkaf-ı mülhakadan Medine-i Konya muzâfâtından Sudirhemi (Sille) nahiyesine tâbi Sulutas Karyesi'nde vâki câmii şerif vakfının mutasarrıfı (kullanım hakkı olan) Ömer bin Mustafa'nın vefatı vukuuyla mahlulünden (boş kalması) ve kebîr oğlu Ali'nin adem-i ehliyetinden (ehliyetsiz olmasından) lede'l-ımtihan (imtihan neticesi) ehliyeti zahir olan işbu râfi'ü tevkî-i refi'uş-şân-ı Hakanî Hafız Süleyman ibn-i Mehmed zîde salâhühû uhdesine hatiplik beratının tevcihine dair.

Tuğra;

Abdülhamid Han bin Abdülmecid Han el-Muzaffer Dâimen

Nişân-ı Şerîf-i Âlişan-ı Sâmi-Mekân-ı Sultânî ve Tuğrâ-yı Gar-râ-yı Cihânsitânî-i Hâkânî hük-mü oldur ki:

Evkaf-ı mülhakadan Medine-i Konya muzâfâtından Sudirhemi nahiyesine tâbi Sulutas Karyesi'nde vâki câmii şerif vakfından olmak üzere yevmî bir akçe vazife ile hitabet cihetinin tevcihine dair vârid olan inha üzerine kuyûd-ı lazimesi bi'l-ıhrac mua-

mele-i kalemiyyesi lede'l-ıcra cihet-i mezkûre mutasarrıfı Ömer bin Mustafa'nın vefatı vukuuyla mahlulünden ve kebîr oğlu Ali'nin adem-i ehliyetinden lede'l-ımtihan ehliyeti zâhir olan işbu râfi'ü tevkî-i refi'uş-şân-ı Hâkânî Hafız Süleyman ibn-i Mehmed zîde salâhühû uhdesine tevcihi mahkeme-i teftişten tanzim olunan i'lam üzerine hükâm-ı Nezaret-i Evkaf-ı Hümâyûnumdan bâ telhis lede'l-arz bin üç yüz yirmi senesi Saferü'l-hayrının ikinci günü tarihinde şeref-sünûh ve sudur eden hatt-ı hümâyûn şevket-makrûn-ı şahanem mucibince hitabet-i mezkûre mumaileyhe tevcih olmağın bu berat-ı hümâyûnum verdim ve buyurdum ki mumaileyh sâli-fü'z-zikir hitabet cihetine vazife-i mersûmesiyle mutasarrıf olup eda-yı hizmet eyleye tahriren fi'l-yevmî'r-râbi'a 'işrîn min şehr-i Cemaziyelevvel sene isnâ ve 'işrîn ve selâse mie ve elf (h.1322-m. 6 Ağustos 1904)

Evkâf-ı Hümâyûn hazine-i celilesine mahsus

Berât-ı âlişan almak için varakadır

Yalnız 5 kuruştur

فردی که ... در ...

بیمار ... در ...

SEYDİŞEHİR ÇEŞMELERİ

Ercan
ARSLAN

Ecdadımızın, her konuda olduğu gibi, temizliğin vazgeçilmez unsuru olan su üzerine de bir medeniyet nişanesine dönüştürdüğü çeşmeler tarihimizin mahzun tanıkları olarak yanı başımızda bulunmaktadır. Seydişehir’de 8 Şevval 1203 (2 Temmuz 1789) tarihli vakıf kayıtlarından öğrenebildiğimiz kadarıyla Ulukapı Mahallesinde yer alan Hacı Hasan Çeşmesi’nin bakım ve onarım masrafları hayırseverlerce oluşturulan vakıftan karşılanıyordu. Çeşmenin suyu Ilıca’dan künklerle getirilmişti. Aynı Mahallede yapılmış olan Ahmet Ağa Çeşmesi’de hayır sahiplerinin çeşme için verdikleri nakdi yardımla ayakta kalabilmişti. Bu çeşmelerle birlikte Alaylar Mahallesi Türbe sokağında bulunan Seydişehirli hayır sahibi İsmail Hakkı Ağa tarafından 1857’de yaptırılmış çeşme de günümüzde maalesef mevcut değildir⁽¹⁾.

1-Memiş Efendi Çeşmesi

19. yüzyıl sonunda yapıldığı tahmin edilen çeşme Çavuş Mahallesi Atatürk Caddesi’nde Memiş Efendi Cami’nin doğusundadır. Memiş Efendi Cami’sinin avlu duvarına bitişik olarak, kesme taştan inşa edilmiştir. Tek cepmeli, yarım daire kemer form-

Memiş Efendi Türbesi Şadırvanı

lu nişi ve kemer alınlığıyla bir sokak çeşmesidir. Çeşme 2.70 m. yüksekliğinde, 3.20 m. genişliğinde, 85 cm. derinliğindedir. Yarım daire kemer, iki ayak üzerine oturur. Taşlığın üzerindeki kitabelik yeri bugün boştur. Taşlığın hemen altında iki tane lüle bulunmaktadır. Günümüzde lülelerin suyu akmamaktadır. Çeşmenin önünde büyük, blok kesme taştan yapılmış yalak vardır. Yapıda süsleme bulunmamaktadır. Çeşmenin kitabesi kaybolmuştur. Ancak çeşme, Memiş Efendi manzumesinin bir elemanıdır. Türbe 1852 yılında ölen Memiş Efendi için vefatından üç yıl sonra yapılmıştır. Şadırvan ise 1892 tarihli. Türbe girişindeki şadırvanın kitabesi ise şöyledir: “Maşallah. Valide-i Sultan Aliyyetü’ş-şan. Kethüdası atıfetli Hacı Said Bey Hazretleri tarafından inşa olunmuştur. Tekabbellallahü azze ve celle sene 1314” (M.1896)

(1) Dr. Ayşe Değerli, Seydişehir 1305-1920, Çizgi Kitabevi, Konya 2013, s.208-213.

2- Değirmenci Çeşmesi

Yapım Tarihi: 19. yüzyıl sonu .
Envanter numarası: KVE-TR-42.25.09 . Çeşme Değirmenci Mahallesi'nde, Hacı Yusuf Efendi Türbesi'nin bahçe duvarına bitişiktir. Doğu-batı doğrultusunda, düzgün kesme taşlardan inşa edilmiş, arkası bahçe duvarına dayanmış, bağımlı sokak çeşmesidir. Ayaklara oturan kemer nişi sivri kemer formdadır. Genişliği 3.08 m., yüksekliği 2.91 m., derinliği 1.20 m. dir . Üst kısmı ortadan iki yana eğimli taş saçakla sonlanmıştır. Ayaklara oturan kemer üzengi seviyesindeki silme kesintisiz olarak nişin içini dolanmaktadır. Kemerin içini dolanan silmenin üstünde, tam ortada taslık bulunur. Bugün taslığa metal bir kapak yapılmıştır. Tek lüleli olup suyu hâlâ akmaktadır. Çeşmenin önünde kesme taştan yapılan yalak dikdörtgen seklindedir. Çeşmede herhangi bir süsleme yoktur. Yapıda kitabe bulunmamaktadır. Türbenin 1880 yılında ölen müderris ve âlim Hacı Yusuf adına yaptırıldığı düşünüldüğü çeşmenin de 19.yüzyılın sonunda yapıldığı söylenebilir.

3-Derviş Ali Ağa Çeşmesi

Seydişehir Âyanından Derviş Ali Ağa tarafından H.1249 / M.1833-1834 yılında yaptırılmıştır. Envanter numarası: KVE-TR-42.25.05 Seyyid Harun Mahallesi'nde, Seyyid Harun Camisi'nin güneyinde yer almaktadır. Seydişehir kenti'nin giriş kapısından Ulukapı yanında yontu taştan inşa edilmiş meydan çeşmesidir⁽²⁾. Taşların araları beto-

Derviş Ali Ağa Çeşmesi

Derviş Ali Ağa Çeşmesinin Kitabesi
H.1249

narme harçla derzlenmiştir. Çeşme ,3.27 m. genişliğinde, 3.43 m. yüksekliğinde, 1.20 m. derinliğindedir. Sivri kemeri iki taş ayağa oturur. Ayaklarda üzengi seviyesinde de silme yer alır. Kemerin altındaki aynalıkta, mermer üzerine talik yazı ile yazılmış on altı satırlık kitabesi vardır. Kitabenin yazıldığı bu bölüm zemini yeşil renktedir, yazılar ise altın yaldız rengindedir. Kitabenin altında tas koymak için yapılan taslık nişi ve lülesi mevcuttur. Taslık nişi sivri kemerlidir ve küçüktür. Çeşmenin önüne sonra-

(2) Ercan Arslan, Seydişehir Âyanı Derviş Ali Ağa ve

Çeşmesi, Seydişehir Toroslar Gazetesi, 9 Haziran 2020.

dan, iki ahşap direğe oturan üç alınlıklı bir sundurma çatı yapılmıştır. Derviş Ağa Çeşmesi kitabesi devrinin güzel talik yazılı örneklerinden birisidir⁽³⁾. Çeşmenin sekiz satırlık kitabesi şöyledir:

“Ey hoşâ çeşme-i canbahş-ı rahik-ı reşahat/ Zencebil ırmağıdır sanki bu nehr-i cennat

Seydişehir içre bina etdi bir Ağa-yı Kerim/ Yani Derviş Ali Ağadır o sahib-i hayrat

Sıdk-u ihlas ile âsâr-ı celil’ül hayrı/ Hem mevzu ola mizânına ruz-ı Arasat

Eyledi iki celil’ül-simin ruhu- na şad/ Biri hem nâm-ı Hüseyin- ü biri Harun-u sıfat

Birisi Vahidi-i bânidir o şah- süheda/ Birisi sah- i Velâyetle refi’ül - derecat

Hele mizâb- ı şerif gibi olup kıblenüma/ Teşneler nuş ede abdest ala erbab- ı salât

Olıcak böyle ola çeşme lâ- tif’ül- meşreb/ Lülesinden akıdır nice mezayâ-yı nûkat

Barikâllah deyüb eyledi Rüşdi tarih/ Ne güzel çeşme- i rânâ ve zeh-ı âb- ı hayat”

Sene 1249

Ali Ağa Çeşmesi Seydişehir çeşmeleri içinde kitabesiyle ayakta kalabilen birkaç örnekten biridir. Derviş Ağa Çeşmesi, moloz taş malzemeli, cephesi sivri kemerli, tek cepheli, önü ahşap sundurmalı meydan çeşmesidir. Günümüze sağlam bir şekilde ulaşan çeşme, Konya Kültür ve

Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1986 yılında tescil edilmiştir. 2010 yılında yapılan restorasyon çalışması ile halen kullanılan çeşme, su medeniyetimizin nadide örneklerinden bir tanesidir.

4-Hacı Mustafa Efendi Çeşmesi

Yapım Tarihi: 20. yüzyıl başı. Envanter numarası: KVE-TR-42.25.06.Sofuhane Mahallesi’nde bulunmaktadır. Tek cepheli, sivri kemerli bir cephesi yapı duvarına bitişik kesme taştan inşa edilmiş sokak çeşmesidir. Çeşme 3.41 m. yüksekliğinde, 2.90 m. genişliğinde, 92 cm. derinliğindedir. Kemer iki ayak üzerine oturan sivri kemer formudur. Üzengi seviyesinden başlayarak cephe iç içe silmelerle hareketlendirilmiştir. Buna bağlı olarak kemer ters U şeklinde silmelerle çerçevenmiştir. Üzeri kiremitle örtülüdür ve üst kısım dışa taşkın silmeli saçakla son bulur. Sağ ayakta dekoratif amaçlı olarak kullanılan burmalı sütunçe mevcuttur. Nişte sivri kemer formlu olduğu düşünülen ancak zamanla tahrip olan taşlık vardır. Tek lülesi bulunup suyu akmaktadır⁽⁴⁾. Kitabesi şöyledir:

“Bu mai cariyeye bais olubdur hasbetenillah/ Bu sayden muradı daima celb-i rızaullah

Şehidan aşkına nuş eylesin cümle ibadullah/ Zeban-ı lüleden sem’ed sadayı fi sebilullah

Bu hayratın delili El Hac Mustafa Efendi/ Konut dimekle maruf oldu tam şöhreti

Çeşme-i bi vecede rabbike

(3) Şerife Danişık, Seydişehir’deki Türk Devri Yapıları, Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi, Konya 2007

(4) Mehmet Önder, Seydişehir Tarihi, Konya 1986, s.133.

Kavaklı Çeşme

ameliye su rehber/ Tam isim çeşme-i hayr-i ömr-i tarib.

Sene 1276 (M.1860)”

5-Kavaklı Çeşme

Yapım Tarihi: 19. yüzyıl sonları. Envanter numarası: KVE-TR-42.25.04. Sofuhane Mahallesi'nde bulunmaktadır. Kemer, ayak ve dış çerçevesi gibi bölümler kesme taştan inşa edilmiş, diğer kısımlarda ise kaba yontu moloz kullanılmış, sivri kemerli, bağımsız sokak çeşmesidir. Çeşme 2.75 m. yüksekliğinde, 2.80 m. genişliğinde, 1.20 m. derinliğindedir. Sivri kemerli cephe ters U şeklindeki silmelerle çerçevenmiştir. Kemer köşeleri ve kemer nişinin taşları beton sıvayla sıvanmıştır. Oldukça aşağıda kalan sivri kemerli küçük taşlık kalan tek unsurdur. Çeşme lülesi günümüzde yoktur ve suyu akmadığı için kullanılmamaktadır. 93 cm. uzunluğunda, 40 cm. derinliğindeki yalak beton sıvayla sıvalıdır. Çeşmede herhangi bir süsleme yoktur. Kemer üzengi seviyesindeki sil-

meler ile çerçeveyi oluşturan silmeler yapıyı hareketlendiren unsurlardır. Yapıya hareketlilik katan parçalarda antik yapılardan alınıp buraya koyulmuştur. Kitabesi olmadığı için yapının kim tarafından yaptırıldığı ve ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Kitabeli örneklerden ve işçiliğine bakarak 19. yüzyıl sonlarında yapıldığı söylenebilir. Suyu akmadığı için günümüzde kullanılmamaktadır. Kavaklı çeşmesi, moloz taş ve kesme taşla inşa edilen, sivri kemerli, bağımsız sokak çeşmesidir. Diğer çeşmelere göre de devşirme silme parçalar fazlaca kullanılmıştır.

6-Mustafa Efendi Çeşmesi

Yapım Tarihi:H.1275/ M.1858-1859. Envanter numarası: KVE-TR-42.25.07. Seyyid Harun Mahallesinde yer alır. Kesme taş ve kaba yontu taş ile inşa edilen çeşme bağımsız sokak çeşmesidir. Çeşme 2.50 m. yüksekliğinde, 2.48 m. genişliğinde, 65 cm. derinliğindedir.

Mustafa Efendi Çeşmesi

Yarım daire kemer formulu çeşmenin ön cephesinde kemer ayaklara oturmaz. Cephe düz bir duvar şeklinde örülerek üzerine kemer yerleştirilmiştir. Yapının bugün sadece taşıdığı mevcuttur. Lüleleri bulunmamaktadır. Çeşmenin yalağı ve sekisi mevcut değildir.

Taşlığın üzerinde 37x26 cm. ölçülerinde, mermer satıh üzerine sülüs ile yazılmış iki satırlık kitabesi vardır. Kitabede şunlar yazılıdır: “Sahib’ül - hayrat v’el hasenat Hafız Mustafa Efendi be Tarık-ı Nakşibendi Sene 1275”.

Kitabesine göre Nakşibendi tarikatına mensup İzmirli Hafız Mustafa Efendi adına 1858-1859 yılında yaptırılmıştır. Seydişehir’de kitabesi olan nadir çeşmelerdendir. Sağ tarafındaki taşları günümüzde yıkılmıştır. Çeşme günümüzde maalesef kullanılmamaktadır. Tamire muhtaç durumdadır.

7-Ortakaraören Kasabası Çeşmesi

Yapım Tarihi: 1265/1848–1849. Envanter numarası: KVE-TR-42.25.18. Ortakaraören Mahallesi’nde bulunmaktadır. Tek cepheli, yarım daire kemerlidir. Çeşme 1.95 m. yüksekliğinde, 2.07 m. genişliğinde, 1.28 m. derinliğindedir. Kemer üzengi seviyesi lüle ile aynı hizadadır. Niş içerisinde üstte kemer alınlığında kare bir taş üzerine kazınarak yazılmış kitabe bulunmaktadır. Hemen aşağısında sivri kemerli küçük taşlık, onun altında da lülesi vardır. Üst bölüm düz silme saçakla sonlandırılmıştır. Yalak beton malzeme olup etrafı mozaik taş plakalarla çevrilmiştir. Yalağın iki tarafında birer seki mevcuttur. Kitabesinde “Maşallah Sene 1265” (M.1849) yazmaktadır. Çeşme sonradan onarım görmüş ve taşlarının üzeri boyanmıştır. Ortakaraören Mahallesi

Koca Ağaların Çeşmesi

Çeşmesi, bağımlı, tek cepheli, kesme taş örülü sokak çeşmesidir. Çeşmenin sağ tarafından camiye çıkan merdivenler yapıldığı için sağ köşe taşları eksiktir. Günümüzde çeşme kullanılmaya devam etmektedir.

8- Yeni Camii Çeşmesi

Yapım Tarihi: 1303/1885-1886. Envanter numarası: KVE-TR-42.25.10. Yeni Cami Mahallesinde, cami dış avlusu içerisinde caminin kuzeyinde bulunan çeşme, düzgün kesme taş ile inşa edilmiştir. Tek cepheli, iki ayak üzerine oturan sivri kemerli bir çeşmedir. Çeşme, 2.80 m. yüksekliğinde, 2.75 m. genişliğinde, 1.33 m. derinliğindedir. Sivri kemerli çeşmenin üst kısmı düzgün kesme taşlarla iki yöne eğimli saçak oluşturulmuştur ve kiremit ile örtülmüştür. Ayaklar üzerinde başlayan ve nişi dolayan geniş bir silme bulunur. Silmenin hemen üstünde küçük bir taslığı, onunda üzerinde kazınarak yazılan kitabe vardır. Aynı şekilde kemerin üzerinde de kazınarak yazılmış “Allah” lafzı bulunmaktadır. Silmenin altında tek lülesi olup suyu akmaktadır. Su yalağı be-

tondan yapılmıştır. Yalağın iki tarafında da birer seki mevcuttur. Çeşmede herhangi bir süsleme yoktur. Taslığın üzerinde kazınarak yazılan “Allah” yazısının altında hicri 1303 tarihi yazılmaktadır. Tarih kitabesine göre çeşme 1303/1885–1886 yılında yapılmıştır. Halen kullanılan çeşmenin 1990’lı yıllardaki onarımında lüle kısmı beton harçla sıvanmıştır.

9-Koca Ağaların İbrahim (Balcı) Çeşmesi

Yapım Tarihi: 19. yüzyıl sonu. Envanter numarası: KVE-TR-42.25.08. Yeni Cami Mahallesinde bulunmaktadır. Düzgün kesme taştan inşa edilen çeşme, tek cepheli, yarım daire kemerlidir. Yeni Cami’nin güneyinde avlu duvarına bitişik sokak çeşmesidir. Çeşme 2.52 m. yüksekliğinde, 2.70 m. genişliğinde, 80 cm derinliğindedir. Yarım daire kemer, ayaklar üzerine oturur. Üst kısım iki yöne eğimli ve hafifçe dışa taşırılan kesme taş saçak halinde sonlanmıştır. Niş içerisinde silmenin hemen üstünde küçük bir taslık bulunur. Taslığında üstündeki orijinal kitabe kaybolmuş yerine günümüzdeki

kitabe koyulmuştur. Profilli silmenin altında da lülesi olup suyu akmaktadır. Büyük lülenin iki yanında küçük iki lüle daha vardır, İki yanda küçük birer sekisi bulunur. Yapıda süsleme olarak geniş silmeler kayda değerdir⁽⁵⁾.

Yakınındaki Yeni Cami çeşmesine benzerlik gösteren yapı 19. Yüzyıl sonlarında hayırseverler tarafından yaptırılmıştır. Günümüzde hala kullanılmaktadır.

10-Alaylar Çeşmesi

Alaylar Mahallesi Camiinin kuzeyindeki Kara Fatma Parkında bulunmaktadır. Cephesi kesme taşlarla kaplı olan çeşme üçgen tuğla alınlıklarla süslenmiştir. Kornişin altındaki üç satırlık kitabesi şöyledir: “Bu mai cariyeh bil cennet bundadır hasbetenillah/ Bu sayden mesrurdur daima celiyullah

Sahibul hayrat vel hasenat Hacı Mahmud Sene 1276 (M.1860)”. Alaylar Çeşmesi son yıllarda yapılan çevre düzenlemeleriyle tamirat görmüştür. Kitabesi maalesef günümüzde mevcut değildir.

11-Tüfekçi Osman Çeşmesi

Yeni Cami Mahallesi Selçuk caddesi üzerinde kesme taşlardan örülmüş kemer nişi üzerindeki kitabesine göre H.1307 (M.1891) tarihinde Tüfekçi Osman Usta tarafından yaptırılmıştır. Kitabesi şöyledir: “Sahibül hayrat vel hasenat asakiri-şahane tüfekçilerinden Osman Usta sene 1307”. Bu çeşme maalesef günümüzde mevcut değildir.

12-Ağazade Çeşmesi

Debbağhane Mahallesinde Samur Sokak kuzeyinde kesme taş örülü sokak çeşmesidir. Kemer nişi üzerindeki üç satırlık kitabesine göre 1 Muharrem 1314 (12 Haziran 1896) te Seydişehirli Mustafa Çavuş ve kardeşi Ak Mehmed Ağa tarafından yaptırılmıştır. Kitabesi şöyledir: “Şerif Ağazade Mustafa Çavuş ve biraderi Ak Mehmed Ağa'nın hayratıdır. Sene 1314 fi 1Muharrem”. Bu çeşme günümüzde maalesef mevcut değildir.

Seydişehir merkezindeki çeşmelerle aynı özellikleri yansıtan H.1322 -1906 tarihli Bostandere Mahallesi Çeşmesi, İncesu Mahallesinde bulunan H.1316 (M.1900) tarihli Aşağı Çeşme, Kesecik Mahallesi kanal boyunca bulunan ve kitabesi bulunmayan Hacı Hafız'ın Çeşme (Ak Çeşme) , Tepecik Mahallesi meydanındaki kitabesi bugün bulunmayan çeşme tarihimizin diğer sessiz tanıklarındırlar. Bu çeşmelerin bakım ve onarımlarının yapılarak bir an evvel gündelik hayatımıza dâhil edilmeleri önem arz etmektedir. Çeşmeler, mahalle ve sokak kültürümüzün birer numunesidir. Su medeniyetini çil çil çeşmelerle vatan coğrafyasına serpiştiren ecdadımızı bir kez daha minnetle yâd ediyoruz.

Kaynakça:

- Dr.Ayşe Değerli, *Seydişehir 1305-1920*, Çizgi Kitabevi, Konya 2013.
- Ercan Arslan, *Seydişehir Âyanı Derviş Ali Ağa ve Çeşmesi*, Seydişehir Toroslar Gazetesi, 9.6.2020.
- Şerife Danışık, *Seydişehir'deki Türk Devri Yapıları*, Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi, Konya 2007.
- Mehmet Önder, *Seydişehir Tarihi*, Konya 1986.
- Prof.Dr.Haşim Karpuz, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Konya 42*, Cilt 1-3, TTK, Yayınları, Ankara 2009.

(5) Prof.Dr.Haşim Karpuz, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Konya 42*, Cilt 1-3, TTK, Yayınları, Ankara 2009.

KONYA'DA İNŞA EDİLEMİYEN BİR ESER: MEŞRUTİYET ABİDESİ

Konya'da eserler ve mekânlar ifade ettiği anlam bakımından büyük önem taşır. Selçuklu, Karamanoğlu ve Osmanlı döneminden intikal eden büyük miras bu anlamı daha da derinleştirir ve değerli kılar.

Konya'da mimari üzerinden bir tarihi okuma yapmak mümkündür. Selçuk abidelerinin ihtişamlı taç kapılarında veya Konya'yı diğer şehirlere bağlayan ticaret yolları üzerindeki görkemli hanlarda bir Selçuklu başkenti olduğunu hissedersiniz. İslamiyet öncesi Orta Asya Türk geleneği, İran, eski Anadolu medeniyetleri ve İslami gelenek bu eserlerde başarıyla sentezlenmiştir. Kullanılan mimari üslup devletin köklerini ortaya koymaktadır. Selçuklu Devleti bu şekilde toplum ihtiyaçlarını karşılarken, ihtişamlı kamusal alan oluşturma gayreti, aynı zamanda şehrin kimin hakimiyeti altında olduğunu tebaaya vurgulamaktadır.

Selçuklu dönemi Konya'da bu eserlerle hem toplumun her türlü ihtiyacına cevap verilmeye çalışılmış hem de otoritenin toplumsal hayatta temsili sağlanmıştır. Bütün Selçuk eserleri ümera, vüzer ve ulemanın teşvik ve destekleriyle inşa edilmiştir. Devleti ayakta tutan vergilerin halktan toplanıp, yönetici sınıfın iradesiyle birimlere ayrılarak tekrar halka hizmet olarak aktarılmasının önemli yollarından biri de bu eserlerin inşa ve ihyası olmuştur. Vakıflar yoluyla da desteklenen bu eserler uzun yıllar varlığını sürdürmüştür.

İnşa edilen bazı eserlerde banisi-

nin de türbesinin bulunması aynı zamanda toplum hafızasında unutulmama isteğinin bir tezahürü kabul edilmelidir. Buna göre yapıyı ziyaret edecek olan kişi türbeyi de ziyaret edecek banisine dua ve tazimde bulunabilecektir. Böylece devletin sürekliliği ve hafızası bu mekânlarda korunabilecektir.

Konya'da Selçukluların başlattığı bu anlayış, Osmanlı döneminde de devam etmiştir. Yönetici zümrenin idare ettiği servetin hizmet olarak topluma aktarılması, vakıflar ile desteklenerek kamusal alan oluşturma şeklinde sürmüştür. Örnek olarak Konya'nın silüetini süsleyen Osmanlı selatin camileri en güzel şekliyle karşımıza çıkar.

İslam şehircilik anlayışının temelinde yer alan cami o şehrin toplum hayatında uyması gereken kuralların olduğunu ve insana sorumluluklarını hatırlatır. Caminin çevresinde yer alan sosyal hayatın oldukça canlı olduğu bedesten, çarşı ve arasta gibi birimler ise bu anlayışı toplum katmanlarına yayacak şekilde camiye yakın planla inşa edilmişlerdir. Cami hükümdar yapısı olduğu için hükümdarın hakimiyetini temsil ettiği ölçüde adaletini de temsil eder. Camiyi inşa etmesi ile camiden etrafa doğru yayılan yollar vasıtasıyla mahalleler oluşmuş, böylece hükümdar şehre ulaşabilmiş, topluma varlığını hissettirebilmiştir.

Modern şehirleri tamamlayan bir unsur ve egemenlik alanı olarak görülen "meydanlar" klasik İslam

şehirinde ve 19.yy son çeyreğine kadar Konya'da görülmez. Meydanlar Avrupa şehirlerinin temelini oluştururken, Fransız İhtilalinden sonra İslam şehirciliğinde de yer almaya başlamıştır.

Bu geniş meydanlı şehircilik anlayışında, büyük ve gösterişli bir hükümet binası ve mahkeme bulunur. Meydanın genişliği ve bireyin meydanadaki yeri, yönetici ile yönetilen arasındaki hiyerarşiyi vurgular. Meydan anlayışında birey tek başına bir anlam ifade etmez. Ancak kutlama, anma, seferberlik, vb. gibi kolektif faaliyetlerde yer alırsa önemli hale gelir. Meydandaki hâkimiyet anlayışını destekleyen bir diğer unsur ise heykel veya anıtlardır. Toplumun geçmişinde önemli bir yere sahip olan tarihi şahsiyetler bu meydana geniş ve yüksek bir kaide üzerinde heykelleri yapılarak sergilenir ve toplum bilincini canlı tutması hedeflenir. Ortak geçmiş, ortak kültür, ideal gelecek bu heykeller üzerinden topluma transfer edilir.

Konya'da "**Hükümet Meydanı**" denildiği zaman tarihi geçmişine vurgu yapılır. Geçmişte burada önemli nümayiş, ihtifal ve mitingler

yapılmış, meydan meşruiyetini bu faaliyetlerden almıştır. Osmanlı'dan günümüze devletle toplumun kaynaştığı bir mekân olarak görülmüştür. Meydan, kimi zaman bir davanın sonucunun beklenildiği umut yerini, kimi zaman cepheye asker uğurlanan bir karargâhı, kimi zaman padişahların cülus kutlamalarının ve resmi bayram kutlamalarının yapıldığı mekânı, kimi zaman da siyasi parti liderlerinin seçim mitinglerinin yapıldığı bir demokrasi platformunu temsil eder.

Osmanlı döneminde bir hâkimiyet anlayışı olarak meydanlarda heykel ve anıt gibi yapılarla yer verilmemiştir. Özellikle 19.yy. ikinci yarısından itibaren inşa edilen saat kuleleri ve abideler heykel ve anıtlara alternatif olarak meydanlarda ve şehirlerin muhtelif mekânlarında inşa edilmişlerdir.

Sultan Abdülaziz döneminde (1861-1876) Konya valisi Burdurlu Ahmet Tevfik Paşa'nın, Alaaddin Tepesindeki Eflâtun Mescidini 1872'de bir saat kulesi haline getirmesini⁽¹⁾ Konya'da yapılmış örnek saat kulesi olarak gösterebiliriz.

(1) Semavi Eyice, "Eflâtun Mescidi", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt 10, İstanbul, 1994, s.477-478.

cek yol ve abidenin özellikleri açıklanmaktadır. Buna göre, Meşrutiyet Abidesi'nin yapılma sebebi Meşrutiyetin hatıra-i fahiresini canlı tutmaktır. Hükümetin önündeki geniş meydanın ortasındaki şadırvan yıkılacak yerine mutantan abide inşa edilecektir. Planı ve keşfiyle Konya belediye mühendisi Rizo Efendi ilgilenecektir. İnşaat bedeli olarak iki yüz elli lira ayrılmıştır. Anıtta Arap ve Selçuklu mimarisi birlikte kullanılacaktır. Böyle bir eserin ortaya çıkması şehri tezyin edecek, eserin inşasında mesai harccayanlara daimi bir şeref bahşedecektir. Abidenin genişliği üç buçuk metre yüksekliği ise on bir metre olacak, sekiz sütun üzerine inşa edilecektir. Şadırvan seviyesinde dördü fevkanı ve dördü tahtanı olmak üzere musluklu sekiz çeşme ve içinde fiskiye bir şadırvanı olacaktır. Yanlarından görülecek şekilde dört çalar saati olacaktır. Saatlerin alet taraflarına tarihçe-i inkılap ve bazı cümle-i mufahharat hattı kufi yazı ile nakşedilecektir. Ayrıca abidenin iki tarafına haricen biner mum kuvvetinde iki lüks lambası konulacaktır. Abidenin inşaatı için gerekli işçiler Akşehir eşrafından Haydar Bey tarafından İlgın'daki taş ocağından getirilecektir. Hükümet önündeki geniş meydan Hürriyet Meydanı adıyla anılacaktır⁽³⁾.

Konya Meşrutiyet Anıtı projesi İttihat ve Terakki'nin II. Abdülhamit dönemi sonrasındaki toplum katmanlarındaki meşrutiyet arayışının bir göstergesidir. İttihat ve Terakki Cemiyeti bu anıtlardan ilkinin Konya Meşrutiyet abidesinin projelendirildiği aylarda Abide-i Hürriyet adıyla Mimar Muzaffer beye İstanbul'da inşa ettirmişti⁽⁴⁾.

(2) Osman Nuri Dülgerler, Tülay Karadayı Yenice, "Türklerde Anıt Mimarisinin bir Örneği: Konya Atatürk Anıtı", S.Ü. Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, cilt 23, sayı 1, 2008, s.70-71. Abdullah Aydoğmuş, "Muhlis Koner'in Mimar Muzaffer Beyi Ziyareti", Merhaba Gazetesi, Akademik Sayfalar, 23 Mart 2016, c 16, sayı. 23, s. 360.

(3) Meşrik-i İrfan, 17 Haziran 1909.

(4) Semavi Eyice, "Abide-i Hürriyet", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt 1, İstanbul, 1988, s.309..